

BEZ PREDAHA

Koncem januara 1943. godine našli smo se u varošici Prnjavor u centralnoj Bosni. Odatle smo usiljenim maršem, po dubokom snijegu, na mnogim mjestima i do jedan metar, po hladnoći često i do 20 stepeni ispod nule, preko mnogih planina visine 1 preko 1.500 metara, po bespuću, slabo nahranjeni i neispavani prevalili put od preko sto pedeset kilometara, da bismo se u prvoj polovini februara našli u s. Vrsi kod Gornjeg Vakufa.

Predveče, 15. februara, u stroju bataljona nalazio se veliki broj boraca koji je ove zime prvi put doživljavao tako strašnu hladnoću i naporne marševe, bez najneophodnijeg odmora i ishrane. To su bile popune bataljona iz Dalmacije i centralne Bosne. Među njima je i sedamnaestogodišnja Janja Rak iz sela Dubrave kod Šibenika i još nekoliko desetina omladinaca i omladinki iz Dalmacije.¹

U selu Vrsi i okolini već je okopnjelo, ali nešto dalje naziru se planinski visovi pod sniježnim pokrivačem. Danas sipi hladna zimska kiša. Izvršene su sve pripreme za predstojeći marš i borbu. Po četama su održani partijski i sastanci aktiva SKOJ-a. Milan Bigović, Dragutin Lutovac, Ante Raštegorac, Mišo Purlija i drugi pripremaju puškomitraljeze, popravljene su, koliko se to moglo, odjeća i obuća. Andro Lompar intendant bataljona obezbjedio je nešto hrane. Po pripremama naslućujemo važnost predstojećeg zadatka našeg 1. bataljona i cijele 1. proleterske brigade. Treba likvidirati neprijateljsko uporište u širem rejonu Ivan-sedla, onesposobiti za saobraćaj prugu i put, sprečiti Nijemce i ustaše da intervenišu pravcem Sarajevo — Konjic, obezbijediti lijevi bok glavnih snaga Glavne operativne grupe i omogućiti prebacivanje ranjenika na lijevu obalu Neretve.

¹ Oni su stigli u bataljon poslije treće neprijateljske ofanzive, poslije dolaska bataljona u Bosansku krajinu, i u borbama pokazali primjernu hrabrost i izdržljivost.

² Neretva ³

Bataljon je krenuo i njegova kolona je ubrzo počela da propada u raskvašen snijeg iz kojeg su se borci i konji jedva izvlačili. Jakša Dragović, Dušan Saban, Dušan Vujošević i ostali u Pratećem vodu često rastovaruju konje i bacač i mitraljeze tovore na leđa. Nijesu toga pošteđeni ni Andro, Niko, Vlado i ostali u Radnom vodu. Tu na padinama Lisinske planine, visoke 1.800 metara, u mračnoj noći zahvati nas hladan vjetar sa kišom. Zasipa nas u oči, a od hladnoće tresemo se kao u groznici. No, najveća nedaća nam je mrak i bezpuće.

U toku dvije noći, 15/16. i 16/17. februara, bataljon se prebacio — preko Dobrosina, Ivanaca, Solakove Kule, Cažnja — do sela Repovci. Tu smo 17. februara predanili i izvršili posljednje pripreme za napad. U ovom muslimanskom selu razmešteni smo po kućama, gde su nas ljubazno primili. Domaćin kod koga je bio razmješten naš vod pričao nam je da su u julu prošle godine kod njega bile Sandžaklije, o kojima se izražavao najpohvalnije. Za ručak nam je spremio ječmenog hljeba, pekmeza i krompira.

Dok se mi odmaramo u toplim sobama, patrole iz svih četa su na položaju, osmatraju pokrete neprijatelja; ne osvrćući se na umor i iscrpljenost, na spavanje ne idu ni omladinci koji su iz Sarajeva došli kod nas februara 1942. godine u Foču. To su većinom muslimani i gdje god smo došli, a posebno u muslimanska sela, oni su stupali u kontakt sa narodom i objašnjavali im ciljeve naše borbe. Tako su radili Hajrudin, Ekrem, Derviš, Car, Tatar, Karamba i ostali. Stupajući u kontakt sa narodom, oni su na djelu objašnjavali bratstvo i jedinstvo naših naroda.

Kad smo krenuli kiša je prestala da pada. Teško krčimo put kroz snijeg dubok do pola metra, a na nekim mjestima i više. Prava februarska zimska noć. Kolona se kreće po bespuću pored Lisine i Ivan-planine, savlađujući čas okomite uspone, čas strme padine. Već smo u neposrednoj blizini cilja. Pred nama je, većini poznato Ivan sedlo i željeznička pruga Sarajevo — Konjic koju smo rušili prije šest mjeseci i to baš na ovom sektoru, gdje je i tada dejstvovala 1. proleterska. Samo, sada treba da savladamo brojno i tehnički jačeg neprijatelja, studen koja se uvlači u kosti, glad i umor. Neprijatelj je izradio solidna uporišta sa jakom posadom, opasana bunkerima, bodljikavom žicom i rovovima. Pa ipak niko od nas ne sumnja da zadatak neće biti izvršen.

Svuda je tišina koju s vremena na vrijeme poremeti pri-
gušen kašalj boraca. I ostali bataljoni naše brigade imaju veoma
važne ciljeve, ali pred 1. se nalazi najveći i najvažniji prevoj
Ivan sedlo, sa nekoliko bunkera i utvrđenih zgrada. Po spori-
jem i obazrivijem kretanju čela kolone i po sve češćim upozo-
ravanjem na još veću tišinu, zaključujemo da smo sasvim blizu
cilju. Već je i naša četa skrenula udesno od dotadanjeg pravca.
Snijeg je i ovdje dosta dubok, pa se još sporo i teško krećemo.
Bombaši su izdvojeni i upućeni napred.

Najednom, tišinu prekide zvonko:

— Stoj ko ide?!

— Proleter! — odgovori komandant bataljona Savo Burić
i odmah zatim razleže se »ura . . .« Grunuše bombe, a iz stotine
grla prolomi se uzvik »Ura . . . Prva proleterska«.

Zaboravljamo na mraz, umor i sve tegobe. Neprijatelj
otvara uragansku vatru, ali uzalud. Naši borci su već u prvom
naletu zauzeli sve spoljne objekte. Drže se još samo nekoliko
bunkera i žandarmerijska stanica. Iz daljine dopire odjek eks-
plozija i mitraljeskih rafala, a to nas obavještava da su i ostali
naši bataljoni u napadu. Još jedan juriš, još nekoliko eksplo-
zija bombi ubačenih kroz otvore bunkera i ustaše su savladane.
Prevoj Ivan-sedla je u rukama proletera. Neprijatelj se, ostav-
ljajući preko 30 leševa i veću količinu oružja, municije, hrane
i razne opreme, dao u panično bjekstvo put Sarajeva. U zauze-
toj stanici, na pisaćem stolu našli smo sliku druga Tita sa raspi-
sanom nagradom onome ko ga ubije ili živa uhvati.

Bez predaha nastavljamo gonjenje neprijatelja. Kada se,
negdje poslije ponoći spustismo do željezničke stanice Raštelica,
neprijatelj je odatle već bio pobjegao, te je zauzesmo bez borbe.
Odmah se dadasmo na posao — trebalo je porušiti prugu i
put i uništiti stanična postrojenja. 1. i 3. četa isturiše obezbje-
đenje u pravcu s. Vrbanja i s. Paratak, a svi ostali se dadoše na
rušenje, tako da smo za kratko vrijeme porušili nekoliko sto-
tina metara pruge. Založili smo velike vatre i malo se ogrijali.
Bilo je i šale na račun neprijatelja i njegove »ofanzive« koja
se pretvori u bježanje ka Sarajevu.

Izjutra, bataljon je pod zaštitom magle posio položaje na
Ivan-sedlu. Došli smo do bogatog plijena u oružju i hrani koja
nam je dobrodošla da se na ovoj cići okrijepimo. Tek što ogrija
sunce, pojaviše se neprijateljski avioni. Odmah se začu komanda
da se gase vatre, a mi da se sklonimo u šumu i bunkere. Kod

»komordžija« oko kasarne još uvijek je gužva. Nepomično ležimo i posmatramo osamnaest »štuka« kako se strmoglavu obrušavaju uz zaglušujuće zvuke. Čujemo eksplozije bombi i štekatanje mitraljeza, gledamo oblake dima. Jedna bomba pogodi betonski bunker u kojem se nalazilo mitraljesko odjeljenje. Polovina bunkera je srušena. Mitraljesci zasuti prašinom izvlače se iz ruševina. Spazih i Dušana Sabana kako sa mitraljezom na leđima bježi put šume. Porušena je i baraka kod ustaške kasarne; nekoliko konja je pobijeno, ali srećom ljudstvo se na vrijeme sklonilo te nije bilo žrtava.

Komandant Savo Burić naređuje da se bataljon skloni u stari tunel na Ivan-sedlu, a da 3. četa pošalje jače obezbjeđenje prema Tarčinu i uspostavi vezu sa 2. bataljonom. Sklonili smo se u tunel. Međutim, avioni i dalje nadlijeću i bombarduju. Čuje se i artiljerijska vatra, a i mitraljeska je sve bliže tunelu. Izgleda da su Nijemci otkrili naše skrovište i počinju tući izlaz iz tunela. Odnekud naiđe Pero Prlja, jašući na konju. Jedna »štuka« se obruši i bomba raznese u paramparčad i Pera i njegovog zelenka. Poslije kraćeg dogovora sa ostalim članovima štaba bataljona (Gajom, Mirkom i Krstom), komandant Savo Burić naredi: »U kolonu po jedan, odstojanje 10 metara, pravac za Mirkom«. Bataljon je napustio tunel i posio nove položaje.

Neprijatelj je iz Sarajeva krenuo jakim snagama s namjerom da nas zbaci sa Ivan-planine i prodre ka Konjicu. Razvile su se duge, veoma oštre borbe u kojima su se po zimi, na ovim planinama, smjenjivali juriši i protivjuriši. Neprijatelj se obilato koristio artiljerijom i avijacijom, bombardujući i mitraljirajući gotovo svaki metar našeg položaja i okolnih sela. Gledamo kako se po dvanaest »štuka« strmoglavu obrušava uz zaglušujuće zvuke sirena. Slušamo eksplozije bombi, rafale mitraljeza, gledamo oblake dima i pustoš: porušene i spaljene kuće, leševe pobijenih ne samo boraca, već mnogo više nevinih žrtava — žena, djece, staraca sela Vukovića, Mrkaljića, Trzanja, Raštelica i drugih.

Nijemci i ustaše pokušavaju svim silama, i ovog puta brojno nekoliko puta nadmoćniji da prodru iz Sarajeva prema Konjicu. Pred njima je Ivan planina koju sada drže proleterii, a na njoj čuveni prevoj Ivan sedlo, preko kojeg vodi put od nekoliko kilometara do Konjica i dalje u dolinu Neretve, gdje se nalazi nekoliko hiljada ranjenika.

Borba je dostigla kulminaciju. Neprijateljska vatra je sve jača. Smjenjuju se streljački strojevi. Puštamo ih na sasvim

bliska odstojanja, a zatim vatra, bombe, složno »ura . . .« i nezadrživi juriš. Neprijatelj je odbijen. Ginu mj.emci, padaju i naši.

Neustrašivi Spiro Vujović pade pogošen mitraljeskim snopom na čelu svoga voda. Poginuo je i puškomitraljezac iz 1. čete Mišo Purlija. Ranjeni su puškomitraljezac Penjo Šekulić i omladinci Dervić Sušić i Drago Milutinović.

Poslije višednevnih borbi, po naređenju napustismo Ivan sedlo i usiljenim maršem od preko 60 km stigismo do iznad Gornjeg Vakufa gdje odmah stupismo u borbu, zajedno sa drugim jedinicama. Neprijatelj se užurbano povlači ka Bugojnu, ostavljajući u rejonu G. Vakufa ogroman plijen. Sada ga tučemo njegovom artiljerijom, minobacačima, mitraljezima. Odbacili smo neprijatelja i otklonili neposrednu opasnost za ranjenike.

Pred zoru 6. marta komandant bataljona Savo Burić saopšti: »Zadatak je izvršen, opasnost po ranjenike otklonjena, naša brigada privremeno ide u sastav 2. divizije za forsiranje Neretve. Ostale brigade i štab divizije ostaju u zaštitnici. Znam da ste umorni, ali je situacija takva da se moraju uložiti krajnji naponi.« Kolona pod zaštitom jutarnje magle, neometana od avijacije, nastavi marš. Prodosmo kraj sela Šarajvilići i Vrsi, a zatim skrenusmo na cestu koja od Gornjeg Vakufa vodi ka Prozoru i Jablanici. Usput nailazimo na spaljene kamione, slupana kola, pobijene konje, razbacanu opremu. Ovuda je odstupila čitava njemačka divizija i ustaše pred udarom proletera. Magla se postepeno poče dizati, a u vazduhu zabrujaše avioni. Čim avioni izbaciše ubitačan teret nastavismo pokret cestom koja se uspinje na Makljen. Ponovo nalet aviona i naređenje da se sklonimo. Do pred noć odmorismo se u jednom zaseoku ispod Makljena, a zatim produžismo pokret. Iz bataljona gotovo svakog dana odlazi po neki rukovodilac u druge jedinice. Njihova mjesta preuzimaju mlađi. Priličan je broj i onih koji dolaze kod nas kao popuna. To je većinom omladina. Sjećam se, kad je 1941. formiran naš bataljon, bio sam gotovo najmlađi u njemu, a danas je više od polovine mlađe od mene. Pred nama je kolona ranjenika i tek sada neposredno vidimo zašto smo se morali onako uporno petnaest dana i noći tući bez predaha na Ivan-planini, zašto smo maršovali od Raštelice do pred Bugojno. Savladali smo strme i krivudave staze Makljena i spustili se u prozorsku kotlinu, punu kao košnicu. Lijevo i desno od ceste pribijeni uz okomite stijene odmaraju se kolone ranjenika. Svuda naokolo kuće porušene od bombardovanja, a nosila po-

redana po šumarcima i pored puta. Mnogi ranjenici nijesu previjani po nekoliko dana. Među njima i izbjegli narod sa Banije, Korduna, iz Crne Gore, Sandžaka i Bosanske krajine. Čini mi se da sa njihovih lica čitamo da su ubijedeni da ih nećemo ostaviti, bez obzira na žrtve i napore. Usput smo se sretali i sa ranjenicima iz svojih jedinica. Vidio sam člana Partije od 1933. godine, Nikolu Marinovića komesara jednog ranjeničkog ešelona, kako se kreće na štakama. To je jedan od onih koji su s pjesmom pratili rad hirurga Đure Mešterovića kad im je u fočanskoj bolnici sjekao prste na nogama poslije igmanskog marša, sa njim je i Marko Radoman sav u zavojima. Tu su i ranjenici sa Ivan-sedla: Penjo Sekulić, Dervić Sušić i Drago Milutinović. Naišao sam i na Bogdana Vujoševića komandira čete u 2. bataljonu. Noga mu je slomljena i kreće se na štakama, dok je konja dao težem ranjeniku.

Znali smo da se bije bitka za spas nekoliko hiljada ranjenika. Ali, kako izgleda prebacivanje ogromne bolnice sa mnogim teškim nepokretnim ranjenicima i bolesnicima, kada ne postoje gotovo nikakva transportna sredstva, teško je, bar većina nas, mogla zamisliti. Nijesmo znali da je u pitanju nekoliko kilometara duga kolona ljudi na nosilima i onih koji ih, posrćući pod tim dragocjenim teretom, nose korak po korak, nemajući nikakvih drugih želja osim jedne: ne pasti neprijatelju u ruke, ne dozvoliti mu da trijumfuje nad nemoćnim ljudima.

U samoj kotlini, a naročito na ulazu u klisuru Rame i dalje, ešelon za ešelonom ranjenika. Prolazimo čas pored onih na nosilima, čas onih na konjima i zaplijenjenim mulama, pa pored onih na štakama. Zatim pored živih kostura-tifusara sa grčem gladi i bolesnim rumenilom na licu. Slika se ponavlja i smjenjuje. Svuda oko nas belo-sivi zavoji sa mrljama od krvi, pogledi iznemoglih, koji kao da nam zahvaljuju za sve što smo učinili i činimo za njih.

Tu i tamo, neposredno uz cestu, u jarkovima, na hladnoj i vlažnoj zemlji leže pojedinci i grupe ranjenika i bolesnika. Kao da dalje ne nameravaju. Kao da ne mogu više pokrenuti iznemogla tijela. Možda mnogi od njih i nijesu živi. Teško je to konstatovati, jer je smrt čest gost ove kolone. Pa ipak, kolona se pomiče, ide naprijed ...

U dolini Rame — ista slika. U svakoj koloni ima izbjeglog naroda. Stotine zarobljenih Italijana nose naše ranjenike. Sve

se to sliva u zajedničku rijeku sa boračkim jedinicama. Ovo se ne može upoređivati sa Pljevljima, Ulogom, igmanskim maršem, Bugojnom, Kupresom, Livnom, Cincarom i drugim krvavim poprištima kroz koje smo prošli od dana ustanka. A čini mi se, najteži i najmučniji prizor je izbjegli narod koji je bos i iznemogao napustio svoj dom, svoj trud i muku i sad se u ovoj beskrajnoj koloni kreće sa svojom djecom u nepoznato. Koliko je jadnih majki koje su od Banije do Rame sahranile po jedno, dvoje i više djece što su ih pokosili avioni — ove čelične ptičurine, koliko ih je umrlo od gladi i umora u naručju nesrećnih majki.

Često nas nadlijeću avioni. Na dati znak sve se sklanja s puta, i čim prođu produžavamo ka Jablanici. Nikad tako nije maršovala 1. proleterska. Nigdje se ne čuje pjesma, smijeh, šala. Koračamo kao zanemeli pred ovim prizorom. Otuda odakle smo krenuli, i put Konjica, odjekuju pucnji topova i minobacača i eksplozije granata, mina i avionskih bombi. Bataljon zastade u selu Gračanici. Komandant saopšti da ćemo se ovdje odmoriti nekoliko sati. Naša četa se skloni u dve trošne kućice. Poslije punih osam dana prvi put dobismo kuvanu hranu — po parče govedine i makarone.

U Jablanici zatekosmo porušene kuće i ulice razrovane eksplozijama avionskih bombi. Na raskršću spazismo nekoliko tenkova sa upaljenim motorima, a u šljiviku kamione. To je plijen 2. i 3. divizije.

Kolona skrenu sa ceste, spusti se niz novonapravljenu stazu ka mutnoj i valovitoj Neretvi. Pored porušenog željeznikog mosta napravljen je improvizirani mostić koji se pod tereotom ljulja i ugiba. Ovdje treba da pređu sve naše kolone. Pored vode sve pećine su pune ranjenika. Sklonili su se od bombardovanja. Po prelasku preko mosta, nastavismo uz prve obronke Prenja ka selu Krstac. Duž vijugave staze kojom su prošle 2. dalmatinska i 2. proleterska brigada, leševi četnika sa dugim bradama i kosom. To su oni jurišnici s kojima smo se tukli prije godinu dana na Sinjajevini i oko Kolašina. Dat je odmor. Kako se ko spusti na zemlju odmah zaspi. Ne potraja dugo kad zabrujaše zloglasne »štuke«. Strašnije su, čini mi se, njihove sirene nego mitraljezi i bombe. Nas, izgleda, nijesu opazile, već se ustremiše na one u Jablanici i most. Obrušavaju se jedna za drugom, odjekuju eksplozije bombi, a mi sve to bespomoćno posmatramo sa ovih planinskih masiva.

Čelo naše brigade ostavilo je već daleko za sobom Neretvu kada je počelo da sviće. Stazom kojom se sada krećemo išle su prošle noći 2. proleterska i 2. dalmatinska brigada. Naš cilj je Čičevo i Glavatičevo, gdje su se, prema podacima, ukopali četnici Baja Stanišića. Kao i da je raspoloženje drukčije od onog za posljednjih nekoliko dana.

Već cio dan maršujemo, a na četnike još ne nailazimo. Iako smo u toku 15. marta dobijali kraće odmore i zastanke, umor i sanjivost nas sve više savlađuju.

Negdje oko ponoći od borca do borca se prenese naređenje da se gase cigarete i kreće u potpunoj tišini. A kada smo se počeli penjati uz Čičevo, neprijateljski stražar svojim »stoj«, »ko ide«, prekide noćnu tišinu. Na to se razliježe glas našeg komandanta Save Burića: »Juriš proleter!«. Četnike smo i ovoga puta potpuno iznenadili. Juriš je bio silovit, nezadrživ... Oko dve hiljade četnika bježalo je pred oko sto pedeset proletera, ostavljajući na bojnopolju nekoliko desetina mrtvih i veliki dio gotovo neupotrebljenih minobacača, mitraljeza, puškomitraljeza i velike količine municije. Jakša Dragović komanduje minobacačima brzu paljbu. Svaka mina pogađa cilj u izbezumljenoj četničkoj rulji.

U svitanje četnici zastadoše. Prema njima je najviše isturena naša 3. četa. Najednom se otvori paklena vatra — počeše juriši i protivjuriši s jedne i druge strane. Položaji na kosama prelaze po nekoliko puta iz ruku u ruke. Treća četa je prinuđena na povlačenje, pod zaštitom »šaraca« Raštegorca i Lutovca. Pokosili su dosta četnika, ali pogibe i puškomitraljezac Dragutin Lutovac i omladinac Radoš Nenadović. Od grupe u zaštitnici ostade samo puškomitraljezac Ante Raštegorec, mada su u četi smatrali da je i on poginuo.

U borbu stupi čitav bataljon. Odjeknu paklena vatra, a zatim bombe, juriši i borba prsa u prsa. Četnici su bili brojniji — četiri, pet, i više na jednoga. U najkritičnijem trenutku u bok četnicima udariše dijelovi 2. dalmatinske. Četnici se dadoše u panično bjekstvo, ostavljajući na bojnopolju veliki broj mrtvih. U posljednjem jurišu pogibe i omladinac Radovan Popović. Ranjen je i komandir 3. čete Savo Mašković koji nije htio da napusti streljački stroj iako mu je rana bila dosta teška. Nekoliko prisilno mobilisanih četnika se predalo. Među njima i Bojović čiji je brat bio u 3. četi našeg bataljona.

Pokušaj četnika da protivnapadom povrate izgubljene položaje nije uspio. Odbačeni su ka Glavatičevu kuda smo i mi produžili. Od zarobljenih četnika saznali smo da je kod Glavatičeva i dalje, u okolini Kalinovika, glavnina četničkih snaga sa Dražom na čelu. Cio dan smo u pokretu. Zurimo bez odmora. Najednom se u noći pred nama ukazaše desetine logorskih vatri, a oko njih naoružani bradati ljudi. Izvjesno, nijesu nas očekivali, nijesu vjerovali da ih večeras možemo napasti.

Lijevo od nas je 2. bataljon, a desno takođe nastupaju naše jedinice. Naš cilj su četnici oko najbližih vatri. Pužemo već nekoliko stotina metara. Nervi su nam krajnje napeti. Ispred našeg streljačkog stroja koji puže ka neprijatelju istureni su bombaši: Božo Gardašević, Drago Nikolić, Ekrem Durić, Gojko Đukić, Mitar Dabanović, Jagoš Srdanović, Blažo Crvenko i drugi. Oni su prvi najavili naše prisustvo.

I ovoga puta naš nalet je bio snažan. Čuju se i uzvici »hvatajte ih žive«. Četnici se ogorčeno i neuobičajeno brane, iako smo ih iznenadili i nanijeli im velike gubitke. Ali, i pored najžešćeg otpora koji su u dotadašnjim borbama sa nama pružili, naterani su u bjekstvo sve do Kalinovika. Gonili smo ih zajedno sa dijelovima 2. dalmatinske bez predaha, jašući im, tako reći, na leđima. Nije nas zadržala ni neprijateljska avijacija koja nas je uporno nadlijetala, bombardovala i mitraljirala — istina bez većih gubitaka.

Kada smo se našli pred Kalinovikom i otpočeli sa napadom na utvrđene i dobro uređene položaje četnika pod neposrednom komandom Pavla Đurišića, za nama već je ostalo preko trideset časova neprekidne borbe.

Jedinice 2. divizije nastupale su u nekoliko kolona širokim frontom ka Ulogu i Kalinoviku. Jednu kolonu sačinjavali su 1, 2. i 3. bataljon 1. proleterske brigade sa kojima se kretao i štab brigade (komandant Danilo Lekić Spanac i politički komesar Mijalko Todorović Plavi). Napadi su otpočeli 20. marta, ali se četnici grčevito brane. Tri dana i tri noći vodi se borba na život i smrt. Redaju se juriši i protivjuriši, položaji po nekoliko puta prelaze iz ruku u ruke. Najžešća borba se vodila 21. marta kod 2. bataljona koji je uspješno odbijao juriše četnika. Na naš 1. bataljon nije vršen naročito jak pritisak. Najzad, 23. marta, preko stotinu leševa četnika ušli smo u Kalinovik, gdje je 2. brigada zaplijenila četničke topove.